

Петренко І.В.,

кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії психології спілкування
Інституту соціальної та політичної
психології НАПН України
petrenko.iryana.vld@gmail.com
ORCID ID: [0000-0002-5900-0852](https://orcid.org/0000-0002-5900-0852)

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В СИСТЕМІ «СІМ'Я-ШКОЛА»

Актуальним завданням збереження психічного здоров'я громадян України в умовах війни стає, зокрема, забезпечення в цей період відповідного психологічного супроводу учасників освітнього процесу, що має свій вияв у підвищенні ролі сім'ї як стейкхолдера освіти. У зв'язку з цим нагальними стають питання дослідження соціально-психологічних феноменів, що супроводжують або чинять суттєвий вплив на становлення і функціонування громадської думки щодо реформування освітньої галузі; вивчення різних типів міжсуб'єктної взаємодії між сім'єю та школою; визначення соціально-психологічних стратегій, спрямованих на підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо освітніх інновацій.

У цьому аспекті суттєвими є результати, одержані науковцями лабораторії психології спілкування Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, дослідницькі зусилля яких, у рамках виконання наукової теми «Соціально-психологічні умови підвищення ролі сім'ї як носія громадської думки щодо реформування освіти», спрямовано на вивченні соціально-психологічних феноменів, пов'язаних, зокрема, з розвитком життєстійкості особистості у сучасних умовах, як-от психологічний добробут-благополуччя школяра, процесуальне залучення і «почуття причетності» в налагодженні взаємодії в системі «школа-сім'я-громада», особливості міжсуб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу, взаєморозуміння в системі «сім'я-школа».

Отже, увага дослідників фокусується на вивченні добробуту-благополуччя школяра та батьківських уявлень про нього. Встановлено, що образ «психологічного добробуту дитини» більш складний, ніж у дорослого, і поєднує показники соціального, емоційного, когнітивного розвитку та евідемонічні перспективи – зростання і самореалізації особистості. В основу дизайну дослідження батьківських уявлень про психологічний добробут дитини закладено модель соціально-психологічних уявлень як форми пізнання, де соціально зумовлені «знання здорового глузду» формують настановлення навіть у разі браку інформації з тенденцією детермінувати

поведінку суб'єктів. Змодельований процес дослідження уявлень про «психологічний добробут дитини в школі» ґрунтується на трьох його структурних вимірах: на рівні інформації, поля уявлень та настановлень щодо взаємодії в системі «сім'я-школа» в умовах реформування освіти [1]. У ході дослідження здійснено зіставлення поняття «почуття причетності» з конструктором «громадська думка», що проявляється в характеристиках якості — глибини і динаміки процесуального залучення суб'єктів. Визначено, що вивчення ролі «почуття причетності» в налагодженні взаємодії в системі «школа-сім'я-громада» має враховувати параметри контексту, якими наразі є реформа освіти, стан війни та індивідуально-сімейні характеристики життєвих обставин особистості, що презентуються через ідентифікацію, участь, конгруентність і взаємозв'язок [2]. До того ж розкритосутність поняття «взаєморозуміння» в контексті батьківсько-дитячих стосунків, що поєднує два осьових параметри — «влада-підпорядкування» і «свобода-примус». Уточнено твердження, що розвиток та зміцнення партнерської позиції в батьківсько-дитячих стосунках в умовах освітньої реформи НУШ має спиратися на розвиток емпатії, спільну мету, співпрацю на основі підтримки та поваги [4].

У межах дослідження соціально-психологічних особливостей взаємодії суб'єктів громадської думки в системі «сім'я-школа» побудовано динамічну модель розгортання громадської думки в процесі міжсуб'єктної взаємодії, що передбачає: визначення суб'єктами взаємодії актуальної соціальної проблеми (ідеї), вирішення якої стає потребою; виникнення у суб'єктів інтересу до вирішення проблеми; формування на цьому підґрунті усталеної думки — переконання; відтворення та поширення переконання в соціальному середовищі; оцінку переконання відповідно до соціального буття; стабілізацію оцінного судження; готовність соціальних суб'єктів до дії і реалізацію визначеної ідеї на практиці [3]. На основі запропонованої динамічної моделі розроблено соціально-психологічний інструментарій та здійснено емпіричне дослідження соціально-психологічних особливостей взаємодії суб'єктів – носіїв громадської думки з питань реформування освіти в системі «сім'я-школа». Основними критеріями міжсуб'єктної взаємодії в системі «сім'я-школа» визначено: загальний рівень міжсуб'єктної взаємодії, успішність (результативність) міжсуб'єктної взаємодії, спроможність суб'єктів взаємодії до вияву власної думки.

Вивчення різних форм взаємодії у середовищі освіти, розроблення і застосування в освітньому середовищі новітніх способів залучення суб'єктів до вирішення суспільних завдань, можуть започаткувати позитивні зміни у ставленні учасників освітнього процесу — школярів, їхніх батьків, вчителів — до реформування освітньої галузі, а також до підвищення рівня життєстійкості особистості в сучасних умовах функціонування, збереження психічного здоров'я в умовах війни, забезпечення належного, своєчасного психологічного супроводу учасників освітнього процесу.

Література

1. Гриценко, Л.І. (2022). Батьківські уявлення про благополуччя дитини як предмет психологічного дослідження. У С. Д. Максименко (Ред.), *Психологічні виміри особистісної взаємодії суб'єктів освітнього простору в контексті гуманістичної парадигми*, 40-46. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.26787.32803>
2. Каніболоцька, М.С. (2020). Особливості почуття причетності вчителів до освітньої реформи в Україні. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Психологічні науки*, (4), 94-100.
3. Петренко, І.В. (2022). Сучасні психологічні підходи до вивчення взаємодії соціальних суб'єктів – виразників громадської думки в системі «сім'я-школа». *Актуальні проблеми психології. Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія*, 22(5), 140-150. <https://lib.iitta.gov.ua/732780/>
4. Чистяк, О.В. (2022). Соціально-психологічні механізми міжособистісного спілкування. *Publichealth – social, educational and psychological dimensions*. Католицький Люблінський університет Яна Павла II, 70-72. URL: [2022_conference_proceedings.pdf \(kul.pl\)](https://2022_conference_proceedings.pdf(kul.pl))